

6D010300 – Педагогика және психология мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін қорғауға ұсынылған Айтенова Эльмира Абдикалиевнаның «Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру» атты тақырыбындағы диссертациялық жұмысының

АНДАТПАСЫ

Зерттеудің көкейкестілігі. Қазіргі уақытта қоғамның жаһандану мен инновациялық ұтқырлық, ақпараттық пен технократтық, цифрлық өзгерістеріне сәйкес қарқынды дамуы мен рухани жаңғыруы жағдайында осы заманауи қағидаттарды жүзеге асыруға білікті мамандардың қажеттілігі артып отыр. Ал олардың осындай өзгешеліктер мен жаңалықтарға жылдам бейімделіп, тез сіңісіп кетуі болашақ маманның, соның ішінде мұғалімнің практикалық даярлығының жеткілікті көлемі мен жоғары деңгейі талап етіледі.

Осыған байланысты педагогтардың кәсіби даярлығын реформалау мемлекеттің ұлттық саясатының құнды басымдықтары қатарынан табылады. Қазақстан Республикасы Президентінің халқына Жолдауларында мұғалімдер даярлауға өзгерістер енгізудің бірқатар шаралары көрсетілген. Елбасы «сапалы білім беру – Қазақстанның индустриясы мен инновациялық дамуының негізіне айналуы тиістігін» атап өткен. Болашақ мамандардың, соның ішінде бүгінгі педагогтың бәсекеге қабілетті болуы, кәсіби құзыретті, практикалық тәжірибеге бейім, өзінің болашақтағы кәсіби іс-әрекетіне қызығатын, кәсіби іскерліктері мен дағдылары қалыптасқан, білімді де білікті маман болуы қажеттілігіне мән берілген [1]. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы арналған білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында педагогтың адам капиталын қалыптастыруға ықпалының басымдығы, білім беру жүйесіндегі проблемаларды шешудегі аса маңыздылығы басым көрсетіліп, оларды кәсіби даярлау мазмұнының сапасын жақсарту мен бәсекеге қабілеттілігін арттыру міндеттелген [2].

Ал бұл болса, болашақ педагогтардың жоғары білім алу барысында келешектегі кәсіби қызметіне практикалық бағдарлы даярлануын, яғни практикалық дайындығын күшейту қажеттілігін арттырады.

Осыған байланысты педагогикалық білім беруде теориялық даярлығы мен практикалық даярлығы оқу орнында және өндірісте, яғни біздің жағдайымызда бала бақшаларда, мектептер мен колледждерде қатар жүруді жүзеге асыратын дуальді оқыту өзекті болып табылады.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымы мен тәжірибесі саласында Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіне дуальді оқытуды ендіру мәселелерінің теориялық-әдіснамалық, ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздерін зерттеуге аса мән берілуде. Өйткені Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның әлеуметтік жаңартылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» атты мақаласында дуальді кәсіптік білім беруді дамытудың маңыздылығы атап

өтілген. Осыған орай Қазақстан Республикасының Үкіметі, БЖҒМ жүзеге асыру мақсатында оның нақты жолдарын анықтады [3].

Қазақстанда дуальді оқыту орта білімнен кейінгі техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКББ) ұйымдарында табысты жүзеге асырылып келеді. Осы тәжірибе дуальді оқытуды ендірудің теория мен практика арасындағы алшақтықты жоятындығын; білім алушының оқу мен жұмысқа практикалық дағдысын игеру түрткісін жоғарылататындығын, мекеме басшысының өзінің қызметкерін практикалық оқытуға қызығушылығы болатындығын және т.б. көрсетті.

Алайда, қазіргі уақытта дуальді оқытуды болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығына толығымен ендіру, көшіре салу мүмкін емес. Өйткені олардың кәсіби даярлығындағы теориялық және практикалық құрамдарының пайыздық көрсеткішін теңестірудің, ал практикалық бөлігінің барлығын өндірісте (яғни болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлығында мектеп пен колледж базасында) жүзеге асырудың әдіснамалық-ұйымдастырушылық негіздері жасала қойған жоқ, ол *біріншіден*. *Екіншіден*, дуальді жүйені жоғары педагогикалық білім беруде жүзеге асырудағы қиындықтар себептерінің анықталмауы және оны ендіру механизмінің жасалмауы да бұл мәселенің теориялық-практикалық тұрғыдан зерттеле түсуін қажет етеді.

2015 жылдан бастап отандық ғылымда осы бағытта жасалып жатқан мемлекеттік ғылыми жобалар (С.А.Жолдасбекова, К.Ж.Бұзаубақова, Ұ.М.Әбдіғапбарова, Г.К.Исаева, Л.А.Фрезоргер) мен диссертациялық зерттеулер (Ж.О.Нұржанбаева, Ж.Е.Алшынбаева, А.А.Сманова) бүгінгі таңда жоғары педагогикалық білім беру үдерісіне дуальді оқыту элементтерін ендіру мүмкіндіктерін теориялық-практикалық тұрғыдан негіздейді. Ал бұл болса, бізге болашақ педагогтарды кәсіби даярлығында *дуальді-бағдарлық оқыту* жағдайы қалыптасуының басымдығы туралы айтуға мүмкіндік береді.

Осы мүмкіндік жағдайында болашақ педагогтардың заманауи педагогикалық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық-практикалық шешімдерін табу көкейкесті проблемаға айналып отыр.

Дуальді оқыту мәселесінің бірқатар аспектілері алыс шет елдік ғалымдар зерттеулерінде басым орын алған. Атап айтқанда, болашақ мамандарды даярлаудың дуальді жүйесінің пайда болуы мен дамуын зерделеуге арналған теориялық және ғылыми-практикалық зерттеулер Батыс Еуропаның бірқатар Германия, Австрия, Нидерланды, Ұлыбритания (A.Schelten, H.Schmidt, K.Stratmann H.Stegmann, A.Rakhkochkine және т.б.) елдерінде жүргізілген.

ТМД елдерінде дуальді білім беру әлеуметтік серіктестік тұрғысынан (В.А.Поляков, И.П.Смирнов, Е.В.Ткаченко, А.К.Корнев, В.А.Тимофеева және т.б.) зерттелген. Сондай-ақ, О.Д.Федотова, А.Н.Кирилловский, С.П.Романов және т.б. зерделесе, дуальді жүйеде мамандар даярлаудың педагогикалық ерекшеліктерін Л.И.Корнеева, М.А.Шувалова зерттеген. Д.А.Торопов Германияда кәсіби білім берудің сапасын қамтамасыздандыру проблемасын зерттеу аясында дуальді оқытудың ерекшеліктерін жан-жақты ашып көрсеткен болса, Л.Н.Самолдина арнайы орта оқу орындарының студенттерін дуальді-мақсаттық даярлауды негіздеген. О.В.Приступа Германиядағы мектеп

бітірушілерін еңбекпен айналысуға даярлаудың педагогикалық негіздерін ашуда дуальді оқытудың теориялық-әдістемелік негіздеріне мән берген. А.Л.Бусыгин жоғары оқу орындарындағы оқу үдерісінің тиімділігін көтерудегі мұғалімдердің педагогикалық құзыреттілігін жетілдіру мәселесін зерделеген.

Қазақстандық ғалымдар еңбектерінде де дуальді оқытудың болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлығын жетілдірудің шарты (Ұ.М.Әбдіғапбарова, К.Ж.Бұзаубақова, Д.П.Қожамжарова, Ж.Н.Күмісбекова, С.А.Әубәкірова, Н.Б.Жиенбаева, Г.О.Абдуллаева және т.б.), және кәсіптік оқыту мамандығындағы болашақ мамандардың құзыреттілігін, кәсіби-тұлғалық сапаларын дамытуға ықпалы (С.А.Жолдасбекова, Э.Т.Толыбаева, Р.Н.Кебекбаева, П.Н.Балташ және т.б.) тұрғысынан қарастырылып отыр.

Отандық ғылымда дуальді оқыту мәселесіне қатысты диссертациялық зерттеулер 2017 жылдан бастап қорғала бастады. 2017 жылы Ж.О.Нұржанбаева дуальді оқыту жүйесінде колледж студенттерінің бойында еңбек құндылығын қалыптастырудың педагогикалық негіздерін зерттесе, 2018 жылы Ж.Е.Алшынбаева кәсіптік оқыту мамандығы бойынша педагогтардың дуальді оқытуды іске асыруға даярлығын қалыптастыруды қарастырған. 2019 жылы А.А.Сманова кәсіби білім беру жүйесіндегі дуальді оқытудың дамуын Германия мен Қазақстан тәжірибесінде зерттеген.

Сондай-ақ біздің зерттеуімізге қызығушылық тудыратын кәсіби білім беруде үздіксіз білім беру мәселелеріне шет елдік (J.Barzun, D.Bridges, R.H.Dave, R.Snager және т.б.), ресейлік (В.И.Байденко Б.С.Гершунский, В.П.Зинченко, Л.Г.Петряевская, А.И.Субетто және т.б.) және қазақстандық (Б.Сайлыбаев, Р.К.Ержанова, А.А.Жайтапова, Е.И.Бурдина, А.Е.Есполова, Н.Р.Шаметов, С.З.Коканбаев және т.б.) ғалымдар еңбектерінде терең талдау берілген.

Іс-әрекет теориясы XVIII ғасырда философияға ғылыми термин тұрғысынан (И.Кант) енгізіліп, XIX ғасырда Г.Гегель, Л.Фейербах, К.Маркстың еңбектерінде, XX ғасырда психология ғылымы тұрғысынан С.Л.Рубинштейн, Л.С.Выготский, Н.А.Бернштейн, А.Р.Лурия, П.Я.Гальперин, А.Н.Леонтьев, А.В.Запорожец, Б.Ф.Ломов, В.В.Давыдов зерттеулерінде дамыған.

Отандық психология ғылымында іс-әрекет теориясын С.М.Жақыпов дамытқан. Қазіргі уақытта психологиялық-педагогикалық ғылым саласында кәсіби іс-әрекеттің әр түрлі аспектілерінің ғылыми-практикалық негіздері жан-жақты қарастырылған (Қ.Жарықбаев, Ә.Алдыңғаров, Ж.Намазбаева, О.Саңғылбаев, М.Перленбетов, Н.Жиенбаева, Ш.Таубаева, Б.Тұрғынбаева және т.б.).

Ғылыми әдебиеттерде ғалымдар педагогикалық іс-әрекетті *педагогтың шығармашылық үдерісі* (В.А.Кан-Калик және т.б.), *өнімді еңбек түрі* (Е.Г.Балбасова, Р.А.Макаревич, И.П.Раченко және т.б.), *коммуникативтік* (В.И.Карикаш және т.б.) *немесе ұйымдастырушылық үдеріс* (Л.И.Уманский және т.б.), *бірлескен зерттеу іс-әрекеті* (Т.Ф.Акбашев, А.Б.Терегулов және т.б.), *өзбетімен дербес дамушы жүйе* (З.В.Диянова және т.б.), *оқыту мен тәрбиенің модельдеуші үдерісі* (Н.В.Кузьмина және т.б.), *практикалық өнер* (Г.С.Сухобская және т.б.), *мета-іс-әрекет*

(В.И.Гинецинский, В.Н.Козиев, Ю.Н.Кулюткин және т.б.), *біртұтас педагогикалық процесс* (Н.Д.Хмель), *мұғалім мен оқушының ынтымақтастығы* (Н.Н.Хан), *субъект-субъектілік қарым-қатынас* (Ж.Ы.Намазбаева) және т.б.

Болашақ мамандарды даярлау үдерісінің педагогикалық негіздеріне, кәсіби іскерлігін қалыптастыру мәселесіне, кәсіптік білім беру теориясы мен әдістемесін Ю.К.Бабанский, В.И.Андреев, С.Т.Каргин, В.В.Сериков, В.А.Сластенин, А.В.Усова, О.А.Абдуллина, М.М.Левина, О.С.Сыздық, М.С.Молдабекова, А.А.Саипов, С.Маусымбаев, С.М.Кеңесбаев және т.б. зерттеген.

Болашақ педагогтарды кәсіби іс-әрекетке даярлау мәселесі отандық ғылыми әдебиетте зерттелген. Мәселен, тұлғаны құндылық бағдарлау жүйесіне мұғалімдерді даярлау (Г.К.Нурғалиева); болашақ мұғалімдерді дидактикалық даярлау (М.А.Құдайқұлов, М.Нұғыманов, Т.С.Сабиrow); кәсіби-педагогикалық қарым-қатынас мәдениеті (Д.Г.Мухамедханова, А.К.Рысбаева және т.б.); педагогтың кәсіби-зерттеу мәдениеті (З.А.Исаева); мұғалімнің кәсіби-экономикалық бағдары (А.К.Ахметов) педагогикалық іс-әрекет пен қарым-қатынастың субъектілік сипаты К.М.Арынғазин, Х.Т.Шерьязданова, М.Жақыпов, С.Елеусізова, болашақ мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың (Б.Т.Кенжебеков, Г.М.Меңлібекова және т.б.) теориясы мен практикасы жасалған.

Осы еңбектерге жасалған талдау болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында қалыптастыру мәселесінің арнайы **зерттеу нысанына алынбағандығын** көрсетеді.

Оған қоса бүгінгі білім беру практикасы Қазақстандағы орта білімнен кейінгі кәсіби-техникалық білім беру ұйымдарының оқу үдерісіне ендірілген дуальді оқытудың тиімділігін көрсетуі және қоғамның практикаға бағдарланған педагог кадрларға сұранысы мен олардың кәсіби даярлығында практикалық бөлігінің аздығы мен оның орнын толықтыратын дуальді-бағдарлық оқыту жағдайындағы мүмкіндіктердің ғылыми-әдістемелік негіздерінің зерттеле қоймағандығы бүгінгі практикадағы сұраныс пен теориялық зерттеулер арасында **қарама-қайшылық** туындатады:

- жоғары оқу орындарында болашақ педагогтардың практикалық даярлығын жаңа бағытта жетілдіру қажеттілігі мен оның зерттелу деңгейінің жеткіліксіздігі арасында;

- дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтарды кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру қажеттілігі мен оның моделінің жасалмауы арасында;

- дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтарды кәсіби іс-әрекетке даярлауда «мектеп-колледж-жоо» өзара әрекеттестігін пайдалану қажеттілігі мен оның ғылыми-әдістемелік негіздерінің зерттелмеуі арасында;

- дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру моделін пайдалану қажеттілігі мен оның тиімділігінің практика жүзінде тексерілмеуі арасында.

Көрсетілген қарама-қайшылықтан туындаған мәселелерді теориялық негіздеу мен оның тиімділігін тәжірибелі-экспериментте тексеру **зерттеудің**

проблемасын айқындады және бізге диссертациялық жұмыстың тақырыбын «**Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру**» деп тандауға негіз болды.

Зерттеудің мақсаты: Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруды теориялық негіздеу, моделін жасау және оның тиімділігін тәжірибелік-экспериментте тексеру.

Зерттеудің нысаны: Болашақ педагогтардың кәсіби даярлығы

Зерттеудің пәні: Болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында қалыптастыру

Зерттеудің ғылыми болжамы: егер, дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық негіздері мен даярлық компоненттері, өлшемдері, көрсеткіштері айқындалса; аталған даярлық қалыптасуының психологиялық-педагогикалық шарттары анықталып, оларды жүзеге асырудың құрылымдық-функционалдық моделі жасалса және практикаға тиімді ендірілсе, *онда* болашақ педагогтардың эмоционалдық-еріктік, инновациялық-танымдық, коммуникативтік-бағалаушылық сапаларының дамуына және заманауи кәсіби іс-әрекетке практикалық-бағдарланған жасампаз педагогтің қалыптасуына мүмкіндік туады, *өйткені* олардың педагогикалық іс-әрекетке даярлығы тұжырымдамалық, технологиялық, өлшемдік тұрғыдан қамтамасыздандырылады және «мектеп-колледж-жоо» өзара әрекеттестігінде жүзеге асырылады.

Зерттеудің міндеттері:

1 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық негіздерін анықтау

2 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығы компоненттерін, өлшемдері мен көрсеткіштерін айқындау

3 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптасуының психологиялық-педагогикалық шарттарын айқындау

4 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру үдерісінің құрылымдық-функционалдық моделін жасау және оның тиімділігін тәжірибелік-эксперимент жүзінде тексеру

Зерттеудің жетекші идеясы: болашақ мұғалімдердің кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруда дуальді-бағдарлық оқыту жағдайы мүмкіндіктерін тиімді пайдалану заманауи педагогикалық іс-әрекетке даяр, практикаға бағдарланған, кәсіби-тұлғалық сапалары дамыған, бәсекеге қабілетті, жасампаз педагогтарды даярлауға септігін тигізеді.

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негіздері: Тұлғаны дамытуға бағытталған жалпы теориялар жүйесі; тарихи-танымдық тұжырымды ойлар; педагогикалық зерттеулердегі жүйелілік, іс-әрекеттік, синергетикалық тәсілдер және т.б.; білім беруді ашық, күрдері, өзін-өзі дамытатын жүйе ретінде ұғыну және қолдану туралы қағидалар; жалпы педагогиканың әдістемелік

тұжырымды қағидалары; білім берудің әлеуметтік-философиялық негіздері; заманауи дидактиканың қағидағтары; білім беруді технологияландыру теориялары; тұлғалық-бағдарлық психологиялық теориялар; дуальді оқытудың теориялық тұжырымдары, әдіснамалық ұстанымдары және т.б.

Зерттеу көздері: отандық және шет елдік ғалымдардың дуальділік, дуальді оқыту, дуальді білім беру жүйесі және іс-әрекет, педагогикалық іс-әрекет, кәсіби іс-әрекетке даярлық мәселесі қарастырылған философиялық, психологиялық, педагогикалық ғылыми зерттеулері; Қазақстан Республикасы Үкіметінің дуальді оқытуды орта білімнен кейінгі техникалық және кәсіптік білім беру (ТЖКББ) ұйымдарына ендіру туралы және білім беру саласына қатысты қаулы қарарлары. Білім және ғылым министрлігінің орта негізгі білім беру, жоғары кәсіптік білім беруді дамыту тұжырымдамалары, мемлекеттік бағдарламалары, нормативтік құжаттамалары; алыс және жақын шет елдік, қазақстандық психолог, педагог ғалымдардың ғылыми жетістіктеріне негізделген озық тәжірибелері; ғылыми-әдістемелік журналдар; докторанттың ғылыми-ізденушілік және практикалық тәжірибесі.

Зерттеудің кезеңдері:

1-кезең (2016-2017жж.) – зерттеу проблемасына қатысты материалдар жиналды, оларға талдау жасалды, аталған проблеманың философиялық, психологиялық-педагогикалық зерттеулерде, шет елдік және отандық әдебиеттерде зерттелу деңгейі анықталды, ғылыми аппарат негізделді. Жоғары педагогикалық оқу орындарының озық тәжірибелері жинақталып, қорытыланды, тәжірибелік-эксперимент жұмысының бағдарламасы әзірленді.

2-кезең (2017-2018 жж.) – дуальді білім беру, дуальді оқыту, дуальді форма түсініктерін жан-жақты талдау негізінде дуальді-бағдарлық оқыту ұғымының мәні нақтыланды. Іс-әрекет, кәсіби іс-әрекет, педагогтың кәсіби іс-әрекеті, даярлық ұғымдарының талдамасы негізінде заманауи педагогикалық іс-әрекеттің функциялары анықталды. Болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даяр болуы ұғымы нақтыланды. Оның компоненттері, өлшемдері, көрсеткіштері айқыналып оларға сәйкес деңгейлері белгіленді. Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруды психологиялық, теориялық, практикалық тұрғыдан қамтамасыздандыратын психологиялық-педагогикалық шарттары анықталды. Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру үдерісінің құрылымдық-функционалдық моделі және оның мазмұны жасалды. Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптасуының деңгейін анықтаудың диагностикалық әдістемесі (әдістемелер, сауалнамалар мен анкеталық сұрақтар, тест түрлері, ойын-жаттығулар және т.б.) іріктелді. Модельдің тиімділігін тексеру үдерісінде қолданылатын психотехнологиялық бағдарлама, эквивті курс, практикум, педагогикалық практика мазмұнына қосымшалар мазмұны, Ментор ережесі жасалды. Айқындау, қалыптастыру эксперименті жүзеге асырылды, аралық кесінділер алынды.

3-кезең (2018-2019 жж.) –тәжірибелік-эксперимент жұмысы кезеңінде қол жеткізген қорытынды нәтижелерге талдау жасалды және статистикалық өңдеу жұмыстары жүргізілді, қорытыланды. Зерттеу нәтижелері бойынша ұсыныстар әзірленді. Диссертациялық жұмыс мазмұны талапқа сай рәсімделді.

Зерттеу әдістері. Зерттеу проблемасына қатысты философиялық, психологиялық-педагогикалық әдебиеттерге ғылыми еңбектерге, диссертациялық зерттеулерге теориялық талдау жасау; ҚР білім беру саясатының нормативті-құқықтық құжаттарын, тәрбие тұжырымдамаларын зерттеу; озық тәжірибелерге талдау жасау; зерттеу проблемасын модельдеу, оқу-тәрбие үдерісінің технологияларын жобалау, іс-әрекет нәтижелерін салыстырмалы талдау; сауалнама, сұхбат, тестілеу, диагностикалық, педагогикалық, түзетушілік әдістемелер, математикалық өңдеу әдістері мен тәсілдері.

Зерттеудің базасы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, №1 Алматы қазақ мемлекеттік гуманитарлық-педагогтік колледжі, Есік гуманитарлық-экономикалық колледжі, №108 жалпы білім беретін мектеп, Еңбекші қазақ аудандық білім бөлімінің Қ.Сатпаев атындағы орта мектеп коммуналдық мемлекеттік мекемесі.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы мен теориялық мәнділігі:

1 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың теориялық негіздері анықталды.

2 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығының компоненттері, өлшемдері мен көрсеткіштері айқындалды.

3 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптасуының психологиялық-педагогикалық шарттары айқындалды.

4 Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру үдерісінің құрылымдық-функционалдық моделі жасалды және оның тиімділігі тәжірибелік-эксперимент жүзінде тексерілді.

Зерттеудің практикалық маңыздылығы:

1) Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруды **психологиялық** қамтамасыздандыру:

- *Психотехнологиялық бағдарлама*

2) Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруды **теориялық** қамтамасыздандыру:

- «Дуальді білім берудің негіздері» элективті курс бағдарламасы;

- «Дуальді бағдарлық оқыту жағдайындағы педагогикалық іс-әрекет» практикумы;

- «Дуальді білім берудің теориясы мен тәжірибесі» оқу-әдістемелік құрал;

- Дуальді білім берудің теориясы мен тәжірибесі» оқу-әдістемелік құралына авторлық куәлік.

3) Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтардың кәсіби

іс-әрекетке даярлығын қалыптастыруды **практикалық** қамтамасыздандыру:

- «Мектеп-колледж-жоо» өзара әрекеттестігінің механизмі;
- Педагогикалық практика көлеміне және мазмұнына қосымшалар.

Диссертациялық зерттеу барысында алынған нәтижелер мен жасалған нақты ғылыми-әдістемелік ұсыныстарды, зерттеудің материалдарын жалпы білім беретін мектептердің, гимназия мен лицейлердің жоғары сатысында, колледждердің тәжірибесінде, жоғары педагогикалық оқу орындарында, педагог мамандардың біліктілігін жетілдіру және қайта даярлау жүйесінде пайдалануға болады.

Қорғауға ұсынылатын қағидалар:

- *Болашақ педагогтың кәсіби даярлығындағы дуальді-бағдарлық оқыту* – жоғары педагогикалық білім беруге дуальді оқыту элементтерін ендіруге негізделген жүйелілік, әдіснамалық айқындылық және практикалық қажеттілік қағидаларын іске асырудағы мектептің, колледждің және ЖОО-ның нәтижелі өзара әрекеттестігінде болашақ педагогтың практикалық даярлығын жетілдірудегі инновациялық траектория.

- *Болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекеті* – оның педагогикалық процессте субъект-субъектілік өзара әрекеттесуінде оқыту, тәрбиелеу, әдістемелік, зерттеу, әлеуметтік-коммуникативтік функцияларын атқарудағы әрекеттер жиынтығы. Ал, *болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даярлығы дегеніміз* – оның мотивациялық-құндылықтық, инновациялық-танымдық, процессуалдық-нәтижелік құрамдарына сәйкес педагогикалық іс-әрекетінің нәтижелі болуын айқындайтын кәсіби-тұлғалық сапаларының кіріктірілген сипаттамасы.

- Аталған компоненттерге сәйкес дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптасуының өлшемдері болып *эмоционалдық-еріктік, инновациялық-танымдық, коммуникативтік-бағалаушылық*, ал оның төмен, орта, жоғары деңгейлері пассивтік, белсенділік, жасампаздық болып айқындалады.

- Зерттеу барысында айқындалған психологиялық-педагогикалық шарттар дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптасуын психологиялық, теориялық, практикалық тұрғыдан қамтамасыздандырады.

- Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даярлығы қалыптастырудың құрылымдық-функционалдық моделі тұжырымдамалық, технологиялық, өлшемдік құрамдас бөліктерінің бірлігін, оған сәйкес мақсат-міндеттері мен әдіснамалық тұғырларды; қалыптастыру үдерісінің мазмұнын, өлшемдер мен деңгейлерді қарастырады.

- Осы даярлықты *психологиялық* (Психотехнологиялық бағдарлама); *теориялық* («Дуальді білім берудің негіздері» элективті курс бағдарламасы; «Дуальді бағдарлық оқыту жағдайындағы педагогикалық іс-әрекет» практикумы), *практикалық* («Мектеп-колледж-жоо» өзара әрекеттестігінің механизмі; Педагогикалық практика көлеміне және мазмұнына қосымшалар және т.б.) қамтамасыздандыратын іс-шаралардың практикаға ендірілуі болашақ педагогтардың заманауи педагогикалық іс-әрекетті белсенділік, жасампаздық деңгейде жүзеге асыруға қажетті кәсіби-тұлғалық сапаларының дамуына

тиімді ықпал етеді.

Дуальді-бағдарлық оқыту жағдайында болашақ педагогтың кәсіби іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру кезеңдермен (бейімділік, білімділік, біліктілік) жүзеге асырғанда нәтижелі болады.

Зерттеуді сынақтан өткізу. Зерттеу жұмысының негізгі тұжырымдары, теориялық және практикалық нәтижелері халықаралық конференцияларда талқыланды:

1. Әлеуметтену болашақ педагогтарды кәсіби даярлаудағы маңызды факторы ретінде. // Жас ғалымдарға арналған ІХ халықаралық ғылыми конференция материалдары. «Қазақстан халықаралық білім беру кеңістігінде». – Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы, 2017. – Б. 14-17.

2. Білім беру жүйесіндегі дуальді оқытудың мәселелері. // «Бәсекеге қабілетті жоғары педагогикалық білім беруді қалыптастырудың әдіснамасы мен практикасы» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. – Алматы, 2018. – Б. 114-117.

3. Особенности подготовки студентов к профессиональной деятельности. // «Образование в XXI веке»: сборник материалов Международной научно-практической конференции (г.Москва, 30 марта 2018 года) / Международный институт профессионального развития педагога. Под ред. О.М.Коломенец – М.: Издательский дом «Развитие образования», 2018. – С. 11-18.

4. Problems of professional training of future teachers, their status and development in the conditions of educational integration. // «The Europe and the Turkic World: Science, Engineering and Technology»: Materials of the III International Scientific-Practical Conference. – Alanya, Turkey: Regional Academy of Management, 2018. – P. 360-364.

5. Development of the dual form of professional education of Germany. // RS Global WORLD SCIENCE. Scientific Educational Center – Warsaw, Poland Vol.7, June 2018. – P. 7-11. DOI:https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

6. Білім беру үдерісіне дуальді оқыту элементтерін ендіру іс-шаралары. // Жас ғалым-2019. Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары. – Тараз, 2019- 22 ақпан. – С. 73-75.

7. Essence of dual-oriented training in the process of professional training of a future teacher. // RS Global WORLD SCIENCE. Scientific Educational Center – Warsaw, Poland Vol.2, 25-February 2019. – P. 3-7. DOI:https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws

Диссертациялық жұмыстың мазмұны 18 еңбекте жарияланды. Соның ішінде 8 мақала ҚР БЖҒМ Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған ғылыми басылымдарда, 2 Scopus базасына енген шетелдік басылымдарда, 7 халықаралық ғылыми конференциялар жинақтарында, оның ішінде 4 алыс-жақын шетелдік халықаралық ғылыми конференцияда, 1 оқу-әдістемелік құралда жарияланды.

Диссертацияның зерттеу нәтижелерінің сенімділігі, мақұлдануы, тәжірибеге ендірілуі отандық және шет елдік тарихи педагогикалық, психологиялық-педагогикалық еңбектердегі теориялық-әдіснамалық

қағидаларды басшылыққа алуымен, тұжырымдарға негізделуімен, зерттеудің мақсатына сай теориялық, эмпирикалық әдіс-тәсілдерді қолдануымен, алынған нәтижелерді қорытындылауымен қамтамасыздандырылды.

Диссертацияның құрылымы. Диссертация кіріспеден, үш тараудан, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімі мен қосымшалардан тұрады.

Кіріспе бөлімінде зерттеу проблемасының көкейкестілігі, ғылыми аппараты: мақсаты, нысаны, пәні, ғылыми болжамы, міндеттері, теориялық-әдіснамалық негіздері, зерттеу көздері, кезеңдері, әдістері, зерттеудің базасы, ғылыми жаңалығы мен теориялық мәнділігі, практикалық маңыздылығы, қорғауға ұсынылатын қағидалар тұжырымдалады.

Қорытындыда зерттеудің негізгі қағидалары, нәтижелері тұжырымдалады, ұсыныстар беріледі, зерттеушілерге арналған зерттеу перспективасы ұсынылады.

Қосымшада зерттеу барысында талданған дидактикалық материалдар беріледі.